

Юнна С. Тисячна, Катерина М. Азізова, Ольга М. Рац
**КОМПЛЕКСНА ТЕХНОЛОГІЯ БЕНЧМАРКІНГУ ЯК ІНСТРУМЕНТ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКУ**

У статті розроблено комплексну технологію бенчмаркінгу як інструменту забезпечення фінансової безпеки банку, що передбачає дотримання послідовності певних етапів. У вигляді показників оцінювання запропоновано використовувати показники-репрезентанти для кожної групи показників фінансової безпеки банку, що визначені на основі факторного аналізу методом головних компонент. Розраховано інтегральні показники оцінювання стану фінансової безпеки банку для визначення напрямів її покращення.

Ключові слова: банк; бенчмаркінг; фінансова безпека банку; метод головних компонент; кластерний аналіз.

Форм. 1. Рис. 1. Табл. 3. Літ. 24.

Юнна С. Тысячная, Екатерина М. Азизова, Ольга Н. Рац
**КОМПЛЕКСНАЯ ТЕХНОЛОГИЯ БЕНЧМАРКИНГА
КАК ИНСТРУМЕНТ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ФИНАНСОВОЙ
БЕЗОПАСНОСТИ БАНКА**

В статье разработана комплексная технология бенчмаркинга как инструмента обеспечения финансовой безопасности банка, предусматривающая соблюдение последовательности определенных этапов. Предложено в качестве показателей оценки использовать показатели-репрезентанты для каждой группы показателей финансовой безопасности банка, которые определены на основе факторного анализа методом главных компонент. Рассчитаны интегральные показатели оценки состояния финансовой безопасности банков для определения направлений ее улучшения.

Ключевые слова: банк; бенчмаркинг; финансовая безопасность банка; метод главных компонент; кластерный анализ.

Yunna S. Tsyachna¹, Kateryna M. Azizova², Olga M. Rats³

**COMPREHENSIVE TECHNOLOGY OF BENCHMARKING AS AN
INSTRUMENT OF PROVIDING FINANCIAL SECURITY FOR A BANK**

The article presents a comprehensive technology of benchmarking as a tool in bank's financial security provision, which is predetermined by a certain sequence of steps. As assessment criteria it is proposed to use indices-representants for each group of financial security indications, defined on the basis of factor analysis by the principal component method. The integral indicators of bank financial security assessment are calculated to determine the areas for its improvement.

Keywords: bank; benchmarking; bank's financial security; the method of principal components; cluster analysis.

Постановка проблеми. Для фінансового ринку України характерною є банкоцентрична модель, що свідчить про важливу роль діяльності банків в економічному зростанні України. Банки забезпечують функціонування платіжної системи країни, регулюють потоки грошових коштів, беруть участь у перерозподілі капіталів відповідно до потреб економіки, створюючи тим самим основу для розширеного відтворення економіки. Забезпечення економічної безпеки банківської системи загалом та в розрізі кожної банківської

¹ Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics, Ukraine.

² Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics, Ukraine.

³ Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics, Ukraine.

установи має загальнодержавне значення, є складовою національної безпеки України і за нестабільних економічних умов останнім часом набуває особливої актуальності. Підтвердженням цьому є скорочення кількості банків, які мають банківську ліцензію за період з 01.01.2014 по 01.12.2014 з 180 до 165 [16], при цьому 25 банків (на 25.12.2014) знаходяться на стадії ліквідації [17]. Протягом цього ж періоду активи банків України зросли лише на 3%, обсяг наданих кредитів збільшився на 10,5%, проте частка простроченої заборгованості за кредитами в загальній сумі кредитів зросла з 7,7% до 12,3%. Капітал банків України скоротився на 19,82%, що відобразилося на зниженні нормативу достатності регулятивного капіталу (Н2) з 18,26% до 14,03%. Зобов'язання банків зросли лише на 7,13%, при цьому кошти фізичних осіб скоротилися протягом аналізованого періоду на 3,8%, також у банків спостерігається погіршення стабільності ресурсної бази, що може викликати проблеми з їх ліквідністю. Все це спричинило від'ємне значення результату діяльності банків України, який станом на 01.12.2014 становив -22419 млн грн. Таким чином, особливої актуальності набуває необхідність пошуку управлінських інструментів забезпечення фінансової безпеки банків в умовах посилення макроекономічної нестабільності в країні та світі.

Аналіз останніх публікацій. Проблемам забезпечення фінансово-економічної безпеки банківської діяльності приділили увагу такі вчені, як О.І. Барановський [4], С.В. Васильчак [5], З.М. Васильченко [6], І.О. Губарева [8; 9], М.І. Діба [11], А.О. Єпіфанов [23], М.М. Єрмошенко [13], М.І. Зубок [14], С.М. Побережний [18], І.О. Рєвак [19], Л.М. Стрельбицька [21] та інші. Високо оцінюючи їх внесок у вирішення проблем забезпечення фінансово-економічної безпеки в різних аспектах банківської діяльності, слід відзначити, що практика свідчить про недосконалість існуючих напрацювань у цьому напрямку. Зокрема, щодо застосування фінансового інструментарію для раннього виявлення кризових явищ, що загрожують фінансовій безпеці банку, або з їх запобігання.

Метою дослідження є розробка комплексної технології бенчмаркінгу як інструменту забезпечення економічної безпеки банку.

Основні результати дослідження. Проблематика забезпечення стабільності та ефективності функціонування банківських установ у сучасних дослідженнях, переважно, розглядається через призму окремих видів безпеки банку. Загалом, під безпекою банку розуміють: стан стійкої життєдіяльності, за якого забезпечується реалізація мети банку та основних його інтересів, захист від внутрішніх і зовнішніх дестабілізуючих факторів, незалежно від умов функціонування; здатність своєчасно й адекватно реагувати на всі негативні прояви внутрішнього і зовнішнього середовища банку; стан захищеності банку від внутрішніх і зовнішніх загроз [12]; система заходів, які забезпечують захищеність інтересів власників, клієнтів, працівників і керівництва банку від зовнішніх і внутрішніх загроз [7].

Комплексний характер забезпечення безпеки банківських операцій обумовлює взаємозалежність декількох видів безпеки, найчастіше розглядаються науковцями економічна і фінансова. Економічна безпека концентрує зусилля на захисті матеріальних цінностей, обладнання, технічних засобів від проти-

правних посягань, а також забезпечення банківських операцій [14]. Фінансова безпека, яка, безумовно, є важливою складовою економічної безпеки, поряд із технічною, правовою, інформаційною, соціально-психологічною, організаційною безпекою, є основним підґрунтям забезпечення економічної безпеки. Фінансова безпека полягає в забезпеченні основних функцій банку достатньою кількістю коштів для досягнення стійкого стану, а також у накопиченні достатнього потенціалу як для протидії майбутнім загрозам, так і для подальшого ефективного розвитку банку.

Теоретичний аналіз поняття «фінансова безпека банку» виявив, що більшість авторів визначають його як стан банківської установи, що характеризується збалансованістю системи фінансових показників та стійкістю до впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, здатністю досягати поставлених цілей і генерувати достатній обсяг фінансових ресурсів для забезпечення стійкого розвитку [12; 14; 18; 23]. Деякі автори, зокрема В.Я. Вовк [7] та С.М. Побережний [18], акцентують увагу на тісному взаємозв'язку фінансової безпеки та фінансової стійкості банку, що забезпечується потенціалом як кількісного, так і якісного зростання. Таким чином, фінансову безпеку пов'язують не лише із забезпеченням стійкості поточного стану банку, а й з його подальшим розвитком, забезпеченням досягнення цілей, певного рівня результативності та конкурентоспроможності.

Процес забезпечення фінансової безпеки банку вимагає здійснення інформаційно-аналітичної роботи, результати якої є необхідною умовою для моніторингу, оцінювання рівня та аналізу факторів, що впливають на рівень його фінансової безпеки [7, 203]. Для реалізації цього процесу доцільним є використання бенчмаркінгу як інструменту забезпечення фінансової безпеки банку, а саме для проведення порівняльного аналізу рівня фінансової безпеки одного банку з іншими, більш успішними, з наступною метою: визначити кращі результати; проаналізувати власну роботу; виявити недоліки у функціонуванні; усунути слабкі місця. У загальному розумінні, бенчмаркінг – перманентний, безперервний процес порівняння товарів (робіт, послуг), виробничих процесів, методів та інших параметрів досліджуваних фінансових та нефінансових структур з аналогічними об'єктами інших структур [22]. На думку Д. Аакера [3], бенчмаркінг – це контрольні порівняння, що передбачають зіставлення результативності складових бізнесу фірми з іншими підприємствами або структурами (в нашому випадку – банками). Його результатом є генерація пропозицій з покращання діяльності, а також розробка внутрішньо-корпоративних стандартів. Основна мета бенчмаркінгу полягає у виявленні негативних відхилень у значеннях порівнюваних показників і причин таких відхилень та розробці пропозицій щодо їх ліквідації [15].

Існує чимало причин, з яких керівникам банків доцільно застосовувати бенчмаркінг у пошуках еталонів для підвищення ділових показників. У даний час організації зіштовхуються з декількома основним труднощами. По-перше, існує безперервна потреба в пошуку більш досконалих методів роботи. По-друге, необхідно збирати інформацію про передовий досвід, належним образом її трансформувати і застосовувати в масштабах всього банку. Бенчмаркінг дозволяє вирішувати зазначені проблеми найбільш систематично. Однак подібне

порівняння може і повинне використовуватися не тільки між банками, фірмами, підприємствами, але й усередині них, що дозволяє вважати бенчмаркінг методом безперервного вдосконалення діяльності будь-якого виду і рівня шляхом еталонного порівняння. Практика показала, що проведення навіть епізодичних порівняльних досліджень приносить безумовну користь. Постановка їх на регулярну основу дозволяє фінансовим та нефінансовим структурам упевнено розвиватися [20]. Успіхи застосування бенчмаркінгу обумовлені тим, що він будується не на простому ранжуванні, а на вивченні послідовності дій при поліпшенні того або іншого показника фінансової безпеки банку. Виявлення проблемних ділянок, причин їх виникнення є основним завданням дослідження, правильне вирішення якого дозволить розробити адекватні заходи.

Здебільшого, бенчмаркінг використовується при визначенні конкурентоспроможності банку (підприємства, іншого об'єкта) [20], а застосування його у сфері фінансової безпеки банку висвітлено недостатньо.

Процес бенчмаркінгу фінансової безпеки банку можна представити у вигляді наступної послідовності дій (рис. 1).

Технологія бенчмаркінгу як інструменту забезпечення фінансової безпеки банку передбачає дотримання послідовності певних етапів. Першим етапом є формування системи показників, що характеризують фінансову безпеку банку. Склад показників, що характеризують фінансову безпеку банку, сформовано, орієнтуючись на дослідження [4; 6; 9; 14], автори яких визначають фінансову безпеку банку через систему показників, що описують ліквідність, достатність капіталу, ефективність управління, ділову активність.

Запропонована система показників відповідає таким вимогам [8]:

- придатна до економіко-статистичного і математичного аналізу;
- здатна пояснювати причини явищ, що відображаються через певні показники;
- забезпечує потрібну для практичних цілей вірогідність досліджуваного об'єкта;
- придатна для відображення зміни процесу або явища в часі;
- при інтерпретації може допускатися тільки одне тлумачення;
- піддається кількісному виміру;
- ґрунтується на достовірних даних первинного обліку і звітності;
- результат при застосуванні повинен перевищувати витрати на одержання цього результату.

Система показників, що характеризує фінансову безпеку банку, складається з наступних груп показників:

- показники достатності капіталу (коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів (К1), коефіцієнт захищеності дохідних активів власним капіталом (К2), коефіцієнт надійності (К3), коефіцієнт фінансового важеля (К4), коефіцієнт захищеності власного капіталу (К5), коефіцієнт мультиплікатора капіталу (К6));
- показники оцінки ліквідності (коефіцієнт ресурсної ліквідності (К7), коефіцієнт генеральної ліквідності (К8), коефіцієнт загальної ліквідності (К9), коефіцієнт співвідношення високоліквідних активів до робочих (К10), коефіцієнт співвідношення виданих кредитів до залучених депозитів (К11));

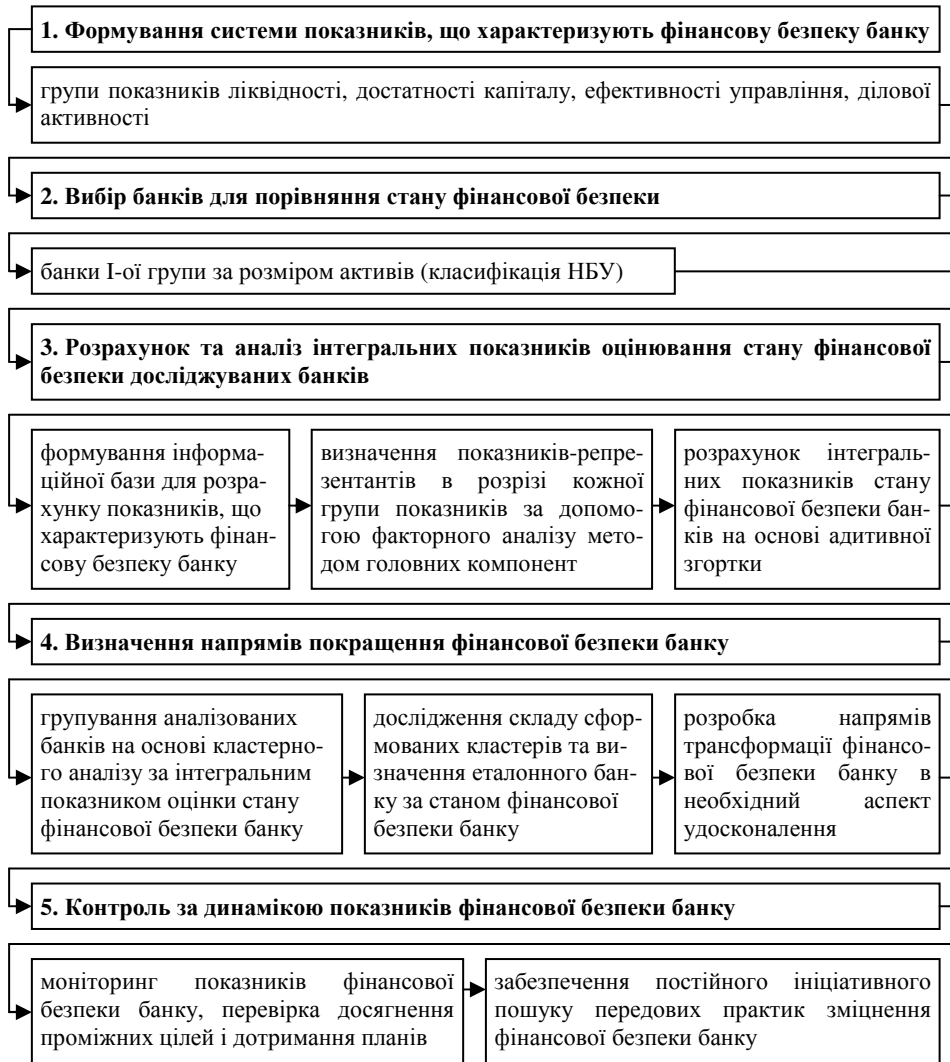

Рис. 1. Технологія бенчмаркінгу як інструмент забезпечення фінансової безпеки банку, авторська розробка

- показники оцінки ділової активності (коефіцієнт активності залучених позикових і залучених коштів (K12), коефіцієнт активності використання залучених коштів у дохідні активи (K13), коефіцієнт активності залучення міжбанківських кредитів (K14), коефіцієнт активності залучення строкових депозитів (K15), коефіцієнт активності використання залучених коштів у кредитний портфель (K16), коефіцієнт активності використання строкових депозитів у кредитний портфель (K17), коефіцієнт кредитної активності (K18), коефіцієнт загальної інвестиційної активності (K19), коефіцієнт рівня дохідних активів (K20), коефіцієнт інвестицій у цінні папери і пайову участь у дохідні активи (K21));

- показники ефективності управління (загальний рівень рентабельності (K22), коефіцієнт окупності витрат доходами (K23), чиста процентна маржа (K24), чистий спред (K25), інший операційний дохід (на середньорічні активи) (K26), «мертва точка» прибутковості банку (K27), рентабельність активів (K28), рентабельність дохідних активів (K29), рентабельність загального капіталу (K30), рентабельність статутного фонду (K31), рентабельність діяльності за витратами (K32)).

Для порівняння стану фінансової безпеки обрано банківські установи України, активи яких становлять більше 21000 млн грн, тобто банки I-ої групи згідно рішення Комісії з питань нагляду і регулювання діяльності банків НБУ №975 [2]. Ці банки є найпотужнішими представниками вітчизняної банківської системи з огляду на їхня фінансові можливості, виражені активами. Окрім того, саме до цієї групи належать системно важливі банки, до яких, відповідно до постанови Правління НБУ від 25.12.2014 №863 "Про затвердження Положення про порядок визначення системно важливих банків" [1], було з 1.12.2014 із пролонгацією цього статусу на 2015 р. віднесено ПАТ КБ "ПРИВАТБАНК", АТ "Ощадбанк", АТ "Укресімбанк", АТ "Дельта Банк", АТ "Райффайзен Банк Аваль", ПАТ "УКРСОЦБАНК", ПАТ "Промінвестбанк", АТ "СБЕРБАНК РОСІЇ". Таким чином, фінансова безпека цих банків впливає на фінансову безпеку банківської системи, а отже потребує уваги.

Наступним етапом є розрахунок показників, що характеризують фінансову безпеку банку, та визначення показників-репрезентантів для кожної групи показників. Розрахунок показників, що характеризують фінансову безпеку обраних банків, здійснено на основі офіційних даних фінансової звітності банків України з офіційного сайту НБУ [10] для порівняння станом на 01.01.2012 та на 01.01.2014.

Велика кількість показників, які використовуються в процесі оцінювання стану фінансової безпеки банку, призводить до т.зв. «надлишковості інформації», оскільки більшість з них часто є взаємозалежними та характеризують різні сторони одного і того ж процесу або стану. З метою виключення з первісної системи показників, що характеризують фінансову безпеку банку, ті, що дублюють інформацію, а також виділення тих показників, які несуть найбільш значущу інформацію, рекомендовано використати факторний аналіз методом головних компонент, відповідно до якого в групах означених показників виділяються показники-репрезентанти.

З метою практичної реалізації методу головних компонент використано пакет прикладних програм «Statistica 6.0». За правилами багатовимірного факторного аналізу в подальших дослідженнях використовувалися тільки ті фактори, які пояснювали не менше 70% дисперсії, а величина факторних навантажень окремих суттєвих показників за величиною перевищувала 0,7.

Таким чином, з первісної системи показників, що характеризують фінансову безпеку банків, яка налічувала 32 коефіцієнти, на основі факторного аналізу методом головних компонент відповідно до значень факторних навантажень виділено станом на 01.01.2012 23 показника, а станом на 01.01.2014 – 26 показників. Саме ці показники доцільно обрати в якості часткових для подальшого аналізу фінансової безпеки банків.

Матриця факторних навантажень головних компонент у розрізі груп показників, що характеризують фінансову безпеку банків I-ої групи, наведено у табл. 1.

Таблиця 1. Матриця факторних навантажень головних компонент у розрізі груп показників, що характеризують фінансову безпеку банків I-ої групи, авторська розробка

	станом на 01.01.2012		станом на 01.01.2014		
Показники оцінювання достатності капіталу					
	Факторні навантаження		Факторні навантаження		
	Головна компонента 1	Головна компонента 2	Головна компонента 1	Головна компонента 2	
K1	-0,945378	0,126100	-0,965200	-0,111517	
K2	-0,924826	-0,059460	-0,644844	0,276835	
K3	-0,928458	0,147915	-0,957084	-0,106580	
K4	0,924290	0,158621	0,948917	0,134428	
K5	0,659368	0,381536	-0,134845	-0,862478	
K6	0,216322	-0,908973	0,483729	-0,568479	
Дисперсія	3,946951	1,038277	3,416066	1,185541	
Питома вага дисперсії	0,657825	0,173046	0,569344	0,197590	
Показники оцінювання ліквідності					
	Головна компонента 1	Головна компонента 2	Головна компонента 1	Головна компонента 2	
K7	-0,914111	-0,371918	-0,830538	-0,506775	
K8	0,710436	-0,627786	0,845216	-0,321447	
K9	-0,654926	-0,741225	-0,133756	-0,962737	
K10	0,912965	-0,294435	0,967964	-0,077369	
K11	-0,553931	0,199683	-0,583704	0,347924	
Дисперсія	2,909590	1,208418	2,699738	1,414048	
Питома вага дисперсії	0,581918	0,241684	0,539948	0,282810	
Показники оцінювання ділової активності					
	Головна компонента 1	Головна компонента 2	Головна компонента 3	Головна компонента 1	Головна компонента 2
K12	0,103561	0,438548	0,410390	0,774369	0,390237
K13	0,234373	0,196016	0,015734	0,882913	-0,268551
K14	-0,664905	0,063077	0,622788	-0,563450	0,725331
K15	0,965987	0,034598	0,137970	0,800880	0,049676
K16	-0,002714	-0,280146	0,754319	-0,144262	0,863502
K17	0,977746	0,016906	-0,056003	0,786180	-0,280024
K18	0,051937	0,127110	0,967485	0,257569	0,917867
K19	0,001849	-0,980635	-0,006146	-0,729013	-0,470477
K20	-0,232666	0,033140	0,284327	-0,560576	0,501640
K21	-0,015642	-0,991247	-0,004895	-0,723035	-0,484559
Дисперсія	2,453959	2,276159	2,164633	4,411785	3,127294
Питома вага дисперсії	0,245396	0,227616	0,216463	0,441179	0,312729

Закінчення табл. 1

	станом на 01.01.2012		станом на 01.01.2014	
Показники оцінювання ефективності управління				
	Головна компонента 1	Головна компонента 2	Головна компонента 1	Головна компонента 2
K22	-0,0913426	0,265882	-0,959941	-0,227207
K23	-0,383451	-0,869442	-0,456635	0,784246
K24	-0,275973	-0,924205	-0,356759	0,885007
K25	-0,236243	-0,939286	-0,543689	0,715502
K26	0,374221	0,319684	0,019789	-0,234710
K27	0,368442	0,683217	0,150176	0,058116
K28	-0,949584	0,268245	-0,975091	-0,197065
K29	-0,955393	0,281053	-0,973223	-0,191222
K30	-0,826476	0,283788	-0,957324	-0,266070
K31	-0,881775	-0,074004	-0,915673	-0,079110
K32	-0,936083	0,263130	-0,981837	-0,137761
Дисперсія	5,540471	3,438216	6,192717	2,191742
Питома вага дисперсії	0,503679	0,312565	0,562974	0,199249

Наведені часткові показники, виявлені шляхом факторного аналізу методом головних компонент, доцільно згорнути в інтегральний показник оцінки стану фінансової безпеки банку для визначення напрямів покращення фінансової безпеки банку, обґрунтування та ухвалення відповідних управлінських рішень. Згортання доцільно здійснити за методом адитивної згортки, нормуючи фактичні значення часткових показників з урахуванням коефіцієнтів значущості, що розраховані також за допомогою нормування факторних навантажень [24].

Фактичні кількісні значення інтегрального показника (ФБ) були розраховані для досліджуваних банків на основі формули 1 [24], які наведено у табл. 2:

$$ФБ = \sum_{i=1}^n K_{зні} \frac{X_{\phi i}}{X_{ети}}, \quad (1)$$

де $K_{зні}$ – коефіцієнт значущості i -го часткового показника, що характеризує фінансову безпеку банку; $X_{\phi i}$ – фактичне значення i -го часткового показника, що характеризує фінансову безпеку банку; $X_{ети}$ – еталонне значення i -го часткового показника, що характеризує фінансову безпеку банку; n – кількість часткових показників, що характеризують фінансову безпеку банку (станом на 01.01.2012 – 23 часткових показника, станом на 01.01.2014 – 26 часткових показника).

За результатами розрахунків інтегрального показника оцінки стану фінансової безпеки банків I-ої групи визначено, що станом на 01.01.2012 банком-еталоном був «Укрсоцбанк», станом на 01.01.2014 – «Райффайзен Банк Аваль». Порівнюючи результати, отримані за досліджуваний період, слід відзначити покращення значень інтегральних показників оцінки стану фінансової безпеки банків I-ої групи, що відбулися протягом двох років. Слід відзначити, що кінець 2011 р. – початок 2012 р. був ознаменований розвитком економічної кризи в Україні, що обумовило наявність кризових явищ у діяль-

ності банків у цей період, а це знайшло своє відображення у невисоких значеннях інтегральних показників.

Таблиця 2. Інтегральні показники оцінювання стану фінансової безпеки банків I-ої групи, авторська розробка

Найменування банку	01.01.2012	01.01.2014
ПАТ «Приватбанк»	0,574	0,626
АТ «Ощадбанк»	0,615	0,680
ПАТ «Укрексімбанк»	0,571	0,628
ПАТ «Дельта банк»	0,630	0,645
АТ «Райффайзен Банк Аваль»	0,653	0,726
ПАТ «Промінвестбанк»	0,611	0,540
ПАТ «Укрсоцбанк»	0,659	0,692
ПАТ «ПУМБ»	0,605	0,690
АТ «Сбербанк Росії»	0,618	0,714
ПАТ «Альфа-Банк»	0,602	0,668
ПАТ КБ «Надра»	0,542	0,635
ПАТ «ВТБ Банк»	0,598	0,671
ПАТ «УкрСиббанк»	0,517	0,647
АТ Банк «Фінанси та Кредит»	0,573	0,637
АБ «Укргазбанк»	0,540	0,692

Розрахована інтегральна оцінка носить досить загальний характер, що дозволяє визначити характер змін у часі, а також визначити рейтинг досліджуваних банків за результатами розрахунків, проте для отримання більш детальної інформації, зокрема для визначення причин відхилень будь-якого змісту та для обґрунтування напрямів трансформації фінансової безпеки банку в необхідний аспект удосконалення управління банком, доцільно проводити інтегральну оцінку у розрізі груп показників.

Далі пропонується здійснити групування банків I-ої групи на основі кластерного аналізу за інтегральним показником оцінки стану фінансової безпеки банку, що дозволить визначити рівні інтегрального показника та розбити відповідно цих рівнів досліджувану сукупність банків на однорідні групи. Результати кластерного аналізу банків I-ої групи ієрархічним методом за інтегральним показником оцінки стану фінансової безпеки банку наведено у табл. 3.

За результатами кластерного аналізу визначено, що за розміром інтегрального показника оцінки стану фінансової безпеки банку в 2012 р. та 2014 р. утворено 3 кластери, тобто 3 однорідні групи банків. Так, у 2012 р. до кластеру 3 увійшли банки з найнижчим значенням інтегрального показника, яке коливається в межах 0,517–0,542. До цього кластеру увійшли ПАТ КБ «Надра», ПАТ «УкрСиббанк» та АБ «Укргазбанк». До кластеру 2 віднесено банки з найвищим значенням інтегрального показника, яке змінювалось в межах 0,598–0,659. Це угруповання є досить численним – до нього увійшло 9 банків з досліджуваних 15. У кластері 1 згруповано лише 3 банки (ПАТ «Приватбанк», ПАТ «Укрексімбанк», АТ Банк «Фінанси та Кредит»), інтегральний показник оцінки стану фінансової безпеки яких належить до середнього рівня і змінюється в межах 0,571–0,574. Через два роки ситуація дещо

змінилась, значні зміни відбулись у кластері 2. До його складу в 2014 р. вже входили лише два банки – «Райффайзен Банк Аваль» та «Сбербанк Росії», інтегральні показники оцінки стану фінансової безпеки яких відповідали високому рівню. Натомість інтегральні показники оцінки стану фінансової безпеки банків кластеру 1 відповідають середньому рівню і становлять найбільш численне угруповання. До кластеру 3 входить лише один банк – ПАТ «Промінвестбанк», значення інтегрального показника оцінки стану фінансової безпеки якого є найнижчим.

Таблиця 3. Результати кластерного аналізу банків I-ої групи за розміром інтегрального показника оцінки стану фінансової безпеки банку,

авторська розробка

Банки	01.01.2012			01.01.2014		
	Кластери					
	I	II	III	I	II	III
ПАТ «Приватбанк»	+			+		
АТ «Ощадбанк»		+		+		
ПАТ «Укресімбанк»	+			+		
ПАТ «Дельта банк»		+		+		
АТ «Райффайзен Банк Аваль»		+			+	
ПАТ «Промінвестбанк»		+				+
ПАТ «Укрсоцбанк»		+		+		
ПАТ «ПУМБ»		+		+		
АТ «Сбербанк Росії»		+			+	
ПАТ «Альфа-Банк»		+		+		
ПАТ КБ «Надра»			+	+		
ПАТ «ВТБ Банк»		+		+		
ПАТ «УкрСиббанк»			+	+		
АТ Банк «Фінанси та Кредит»	+			+		
АБ «Укргазбанк»			+	+		

Запропонована комплексна технологія бенчмаркінгу як інструмент забезпечення економічної безпеки банку дає можливість отримати інформацію, яка буде важлива як для внутрішнього, так і зовнішнього користування. Кожному банку необхідно проводити моніторинг своєї позиції в конкурентному банківському середовищі для перевірки досягнення стратегічних та проміжних цілей, дотримання планів. Також банку важливо слідкувати за фінансовою безпекою своїх партнерів і навіть конкурентів. Запропонована комплексна технологія бенчмаркінгу є також важливим інструментом пруденційного нагляду за банківською системою, що дозволяє визначати напрями коригування банківської діяльності з боку НБУ з метою уникнення загроз безпеці банківської системи та економіки країни загалом.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Запропонована технологія бенчмаркінгу як інструменту забезпечення фінансової безпеки банку дозволяє на основі аналізу показників ліквідності, достатності капіталу, ефективності управління, ділової активності банку та порівняння їх з показниками однорідної групи банків (за класифікацією Національного банку України) визначити кращі результати роботи банку, виявити кризові явища, які загро-

жують фінансовій безпеці банку та розробити напрями трансформації фінансової безпеки в необхідний аспект удосконалення управління банком.

Перспективним напрямком подальшого дослідження є розробка системи контролю за динамікою показників фінансової безпеки банку.

1. Про порядок визначення системно важливих банків: Постанова Правління Національного банку України від 25.12.2014 №863 // www.bank.gov.ua.
2. Про розподіл банків на групи: Рішення Комісії Національного банку України з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 20.12.2013 №975 // www.nabu.com.ua.
3. *Аакер Д.* Стратегическое рыночное управление / Пер. с англ.; Под ред. Ю.Н. Каптуревского. – СПб: Питер, 2002. – С. 544 с.
4. *Барановський О.І.* Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення). – К.: КНТЕУ, 2004. – 759 с.
5. *Васильяк С.В., Вінтоняк С.Ф.* Організація безпеки банківської діяльності в Україні // Науковий вісник ЕЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.18. – С. 153–157.
6. *Васильченко З.М., Васильченко І.П.* Економічна безпека банку: теоретична концепція моделювання // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2007. – №5. – С. 144–155.
7. *Вовк В.Я.* Теоретичні засади забезпечення фінансової безпеки банку // Проблеми економіки. – 2012. – №4. – С. 200–204.
8. *Губарева І.О., Штаєр О.М.* Визначення сукупності показників для оцінювання стану економічної безпеки банку // Проблеми економіки. – 2010. – №3. – С. 66–76.
9. *Губарева І.О., Штаєр О.М.* Забезпечення управління економічною безпекою банку: Монографія. – Харків: ІНЖЕК, 2013. – 309 с.
10. Дані фінансової звітності банків України // www.bank.gov.ua.
11. *Діба М., Яременко С.* Безпека банківської діяльності та умови її організації в Україні // Банківська справа. – 2012. – №1. – С. 13–23.
12. Енциклопедія банківської справи України / Ред. В.С. Стельмах; Національний банк України, Інститут незалежних експертів. – К.: Молодь; Ін Юре, 2001. – 680 с.
13. *Єрмошенко М.М., Горячева К.С.* Фінансова складова економічної безпеки: держава і підприємство: Наук. монографія. – К.: Національна академія управління, 2010. – 232 с.
14. *Зубок М.І.* Безпека банків: Навч. посібник. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2002. – 306 с.
15. *Мойсєєнко І.* Бенчмаркінг як метод фінансового контролінгу діяльності підприємства // Економіка АПК. – 2002. – №9. – С. 237–242.
16. Основні показники діяльності банків України // www.bank.gov.ua.
17. Перелік банків України, які знаходяться на ліквідації // www.bank.gov.ua.
18. *Побережний С.М., Пластун О.Л., Болгар Т.М.* Фінансова безпека банківської діяльності: Навч. посібник. – Суми: УАБС НБУ, 2010. – 112 с.
19. *Ревак І.О., Керницька М.І.* Формування системи економічної безпеки у банківській сфері // Науковий вісник ЛДУВС. – Серія: Економічна. – 2009. – Вип. 1. – С. 375–389.
20. *Стельмах М., Сорока Т.* Бенчмаркінг як інструмент визначення конкурентоспроможності підприємства // Вісник ТНЕУ. – 2007. – №1. – С. 53–61.
21. *Стрельбицька Л., Стрельбицький М., Гіжевський В.* Банківське безпекознавство. – К.: Кондор, 2005. – 600 с.
22. *Терещенко О.О.* Фінансова санація та банкрутство підприємств. – К.: КНЕУ, 2000. – 412 с.
23. Фінансова безпека підприємств і банківських установ: Монографія / А.О. Єпіфанов, О.Л. Пластун, В.С. Домбровський та ін.; За заг. ред. докт. екон. наук, проф. А.О. Єпіфанова. – Суми: УАБС НБУ, 2009. – 295 с.
24. *Ястремська О.О.* Моделювання показників визначення об'єктивної складової іміджу підприємств у сучасних умовах // Бізнес Інформ. – 2012. – №7. – С. 166–174.

Стаття надійшла до редакції 17.01.2015.